

Şenay Keçeci

Istanbul Gedik University, senaykececi@hotmail.com, Istanbul-Turkey

DOI	http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2021.16.1.1C0704
ORCID ID	0000-0003-0545-8929
CORRESPONDING AUTHOR	Şenay Keçeci

VAKA ANALİZ ÇALIŞMASI: HAFİF DÜZEY MENTAL YETERSİZLİĞİ OLAN ÖĞRENCİNİN ÖZEL EĞİTİM SINIFINDAN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNE GEÇİŞİ

ÖZ

Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerindeki çeşitli kayıplardan dolayı topluma eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının kısıtlı olduğu bireyler engelli olarak tanımlanmakta olup zihinsel engel ise gelişim süreci içerisinde genel zihinsel işlevlerinde normalden önemli ölçüde geri olmanın yanı sıra uyum davranışlarında gösterilen yetersizlik olarak tanımlanmaktadır. Kaynaştırma eğitimi özel eğitime gereksinim duyan, çeşitli seviyelerde zihinsel engelleri olan öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilerle aynı sınıflarda eğitim alması olarak ifade edilmektedir. Yapılan çalışma nitel araştırmalar kapsamında yer alan vaka analiz çalışması örneğidir. Özel durum araştırmaları içerisinde değerlendirilen tek katılımcıdan oluşan bu tür çalışmalar, bir olayın uygun olabilecek herhangi bir yöntemle ayrıntılı bir şekilde incelenmesi olarak ifade edilir. Yapılan çalışmada katılımcının mevcut akademik ve sosyal yetenekleri değerlendirilmiş, ardından katılımcıya, kazandırılması planlanan eğitim hedefleri belirlenmiştir. Bireyselleştirilmiş eğitim planı çerçevesinde çalışmalar yürütülüp dönem sonunda yürütülen çalışmaların etkinliğinin ölçülmüş ve katılımcının kaynaştırma öğrencisi olarak eğitimine devam edebileceği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma Eğitimi, Mental Yetersizlik, Zihinsel Engel, Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı, Özel Eğitim

CASE ANALYSIS STUDY; TRANSITION OF STUDENT HAVING LOW LEVEL MENTAL INSUFFICIENCY FROM SPECIAL EDUCATION CLASS TO INCLUSIVE EDUCATION ABSTRACT

Individuals whose full and effective participation in society are limited due to various losses in their physical, mental, spiritual and sensory abilities are defined as disabled and mental disability is defined as being significantly retarded than normal in general mental functions as well as the insufficiency in the adaptation behavior during the development process. Inclusive education is expressed as the education of students who require special education and who have various levels of mental disabilities in the same classes together with the students with normal development. The study conducted is an example of a case analysis study within the scope of qualitative researches. Such studies which consist of a single participant who was evaluated in special case studies, are expressed as a detailed analysis of a case with any appropriate method. In the study, the current academic and social abilities of the participant were evaluated, then the educational objectives that were planned to be given to the participant were determined. Studies were conducted within the framework of an individualized education plan and the effectiveness of the studies carried out at the end of the term was measured and it was revealed that the participant could continue her education as inclusive student.

Keywords: Special Education, Mental Insufficiency, Mental Disability, Individualized Training Plan, Mainstreaming Education

How to Cite:

Keçeci, Ş., (2021). Vaka Analiz Çalışması: Hafif Düzey Mental Yetersizliği Olan Öğrencinin Özel Eğitim Sınıfından Kaynaştırma Eğitimine Geçiş, Education Sciences (NWSAES), 16(1):17-27, DOI: 10.12739/NWSA.2021.16.1.1C0704.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre bedensel, zihinsel ve ruhsal yönden belirli bir oranda, sürekli olarak fonksiyon ya da görüntü kaybına neden olan uzuv yokluğu veya bozukluğu sonucunda bireyin normal yaşam gereklerine uyamama durumu engelli olma şeklinde ifade edilmektedir [1]. Bir başka tanımda ise diğer bireylerle birlikte fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duygusal yetilerindeki çeşitli kayıplardan dolayı topluma eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının kısıtlı olduğu bireyler engelli olarak tanımlanmaktadır [2]. Engelli bireylerin gerek bireysel özellikleri gerekse eğitim yeterlilikleri bakımından yaşatlarından ciddi derecede farklılıklar gösterebildikleri görülmektedir. Birbirlerinden önemli ölçüde farklılık gösteren engelli gruplarından biri de zihinsel engelliler grubudur [3]. Zihinsel engel, gelişim süreci içerisinde genel zihinsel işlevlerde normalden önemli ölçüde geri olmanın yanı sıra uyum davranışlarında gösterilen yetersizlik olarak da ifade edilmektedir [4]. Devlet İstatistik Enstitüsü ve Engelliler İdaresi'nin ortaklaşa yürüttüğü bir çalışma, nüfusun %12'sinin engelli bireylerden oluşturduğunu göstermektedir. Buna göre ülkemizde yaklaşık 8 milyon kişinin engelli olarak hayatlarını sürdürmekte olduğunu belirtilmiştir. Tüm engellilerin %0.48'lik oranını zihinsel engelli bireylerin oluşturduğu görülmektedir ki bu oran her 200 kişiden birinin zihinsel olarak yetersiz olduğunu göstermektedir [5]. Ancak engelli bireylerin varlığı ve gereksinimleri toplum tarafından henüz yeterince anlaşılmamaktadır. Engelli bireylerin varlığının toplum içerisinde yeterince görülmemesi veya engelli bireylerin toplumun normal kabul edilen bireylerinden hangi yönlerle ayrıldığıının tam olarak bilinmemesinden bu bireylerin kimler olduğu ve gereksinimlerinin neler olabileceği hakkında istenilen bilinç seviyesine ulaşılmadığını söylemek mümkündür [6]. Ülkemizde özel eğitime gereksinim duyan bireylere dair olumsuz önyargılar olduğu, bunların başında da bu bireylerin başarısız olduğu algısı yer almaktadır ve bu durum özel eğitime gereksinim duyan bireylerin toplum tarafından yeterince algılanmadığını göstermektedir [7].

Türkiye'de gerek Anayasa gerekse Milli Eğitim sistemini düzenleyen genel ilkeler, tüm bireylerin hak ve sorumluluklarını bilen, dengeli, sağlıklı, kendi kendine yeterli bir biçimde yetiştirmesi adına eğitimin, bir hak ve olanak eşitliğine dayalı olduğu, devletin gözetim ve denetimi altında yürütülmesi gerektiği esasında dayanır. Zihinsel engelli bireylerin de tıpkı diğer bireyler gibi eğitim hakkına sahip olduğu göz önünde bulundurulmakta bu bireylerin eğitiminde gösterilecek hassasiyet ve önemin bireylerin sosyal hayata uyumunda önemli ölçüde katkılar sağlayacağı düşünülmektedir [8]. Bu bağlamda bedensel, zihinsel, sosyal ve benzeri yetersizliklerinden dolayı normal eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamayan engelli bireylerin eğitimi, özel eğitim hizmetleri kapsamında yürütülmektedir. Özel eğitim hizmetlerinden yararlanması gereken bireylerin eğitiminin planlanması ve uygun şekilde sürdürülmesi için bireyin tüm yönleriyle incelenmesi, ihtiyaçların belirlenmesi gerekmektedir. Çünkü özel eğitime muhtaç bireylerin gelişim dönemlerinde gereksinim duydukları ihtiyaçların akran grubundaki çocuklardan farklı olduğu görülmektedir [9]. Söz konusu farklılıkların belirlenmesi amacıyla bireyin;

- Zihinsel, fiziksel, duygusal ve sosyal yönlerden gelişim öyküsü
- Tıbbi ve psikososyal değerlendirme raporları,
- Bireysel yeterliliklerine dayalı olarak gösterilen gelişim özellikleri,

- Eğitim hizmetlerinden faydalanma süresi ve eğitim performansı dikkate alınmaktadır [10].
- **Ağırlık Düzeylerine Göre Zihinsel Yetersizlik Sınıflandırması:** Ağırlık düzeylerine göre zihinsel yetersizlik hafif, orta, ağır ve çok ağır olmak üzere dört grupta incelenir [11].
 - Ağırlık düzeyi hafif, zeka puanı 50-55'ten yaklaşık 70'e kadar olan grupta yer alan bireyler kavramsal alanda; okul dönemindeki çocuklar ve erişkinlerde okuma-yazma ve sayısal beceriler gibi okulda öğrenilen becerileri geliştirmede güçlükler söz konusudur. Yaşla ilgili beklentileri karşılamak için bir veya daha fazla alanda desteğe gereksinim duyarlar. Toplumsal alanda; yaşlıları ile yapılan karşılaştırılmada bireyin toplumsal etkileşimlerinde olgun olmadığı, yaşlılarının toplumsal dışa vurumlarını tam olarak algılayamadığı görülür.
 - Ağırlık düzeyi orta, zeka puanı 35-40'tan 50-55'e kadar olan grupta yer alan bireyler kavramsal alanda; gelişimsel süreçlerde bireyin kavramsal becerilerinin yaşlılarından belirgin olarak geride kaldığı görülür. Okul öncesi çocuklarda dil ve benzer beceriler yavaş gelişir. Okul çocuklarında ise okuma, yazma ve sayısal becerilerde gelişim gösterme, zaman ve parayı anlayabilme, becerilerinde okul yılları boyunca bir yavaşlık olduğu ve yaşlılarıyla karşılaştırıldığında belirgin olarak kısıtlı olduğu görülür. Toplumsal alanda; birey gelişim süreci boyunca toplumsal ve iletişimsel davranışlarında yaşlılarından belirgin derecede farklar gösterir. Konuşma, toplumsal iletişimde başlıca gereçtir, fakat yaşlılarından çok daha az ve karmaşıktır.
 - Ağırlık düzeyi ağır, zeka puanı 20-25'ten 35-40'a kadar olan grupta yer alan bireyler kavramsal alanda; bireye sınırlı düzeyde kavramsal beceriler kazandırılmış olsa da yazı dili, sayılar, nicelik, zaman ve para gibi kavramları çok az tanır. Hayat boyu sorun çözmede bakım verenlere ihtiyaç duyar. Toplumsal alanda; kelime dağarcığı ve dilbilgisi bakımından konuşma dilinin oldukça sınırlı olduğu görülür. Konuşma tek başına sözcüklerden veya deyişlerden oluşabileceği gibi güçlendirici araçlar da buna eklenebilir. Konuşma genellikle gündelik olaylar için, şimdi ve burada üzerine yoğunlaşmıştır.
 - Ağırlık düzeyi çok ağır, zeka puanı 20-25'ten aşağıda olan grupta yer alan bireylerde kavramsal alanda; becerilerin çoğunlukla simgesel süreçlerden çok fiziki dünyayı kapsadığı görülür. Bireyin kendine bakım, iş, eğlenme ve dinlenme faaliyetlerde amaca yönelik nesnelere kullanabildiği görülür. Toplumsal alanda; bireyin konuşma ve el kol hareketlerini simgesel iletişim boyutunda anlaması sınırlı olmakla birlikte kendi istek ve duygularını büyük ölçüde sözel olmayan simgesel iletişimle dışa vurduğu görülür.
- **Kaynaştırma Eğitimi:** Kaynaştırma eğitimi, özel eğitime gereksinim duyan, çeşitli seviyelerde zihinsel engelleri olan öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilerin devam ettiği eğitim ortamlarında akranlarıyla aynı sınıflarında eğitim alması olarak ifade edilmektedir. Kaynaştırma eğitiminde amaç kaynaştırma öğrencilerinin engeli olmayan öğrencilerle eğitsel ve sosyal olarak bütünleşmesi, sosyal ve psikolojik açıdan çevre ile iyi ilişkiler kurmasını sağlamaktır. Milli Eğitim Bakanlığı kaynaştırma eğitimini; devlet okulları ve özel okullarda, okul öncesi-ilköğretim-orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında

sürdürülen destek eğitim hizmetlerinin verildiği özel eğitim uygulamaları olarak tanımlamaktadır [12].

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Yapılan çalışmanın konusu olan vaka F.E., dokuz yaşında olup, bir devlet okulunda ilkokul ikinci sınıf kaynaştırma öğrencisiyken okulun özel eğitim sınıfına yönlendirilmiştir. Vakanın öğretmeni olan araştırmacı, vakanın kaynaştırma öğrenci olarak eğitimine devam edebilecek mental ve sosyal kapasiteye sahip olduğunu ancak vakanın ihtiyaç duyduğu gerek akademik gerekse sosyal destekten mahrum kaldığını düşünmektedir. Araştırmacı, vakanın içe dönük olması, toplumsal uyum ve kabulde sorunlar yaşaması, kendini, yetenek ve becerilerini ifade edememesi gibi nedenlerden dolayı, gerçekte sahip olduğu performansı gösteremeyip ve geliştiremediğini düşünmektedir. Söz konusu problemleri aşmak üzere katılımcıyı, aileyi ve rehberlik hizmetlerini de içeren bir çalışma yürüterek katılımcının tekrar kaynaştırma sınıfı öğrencisi olarak eğitimine devam etmesi sürecinin aşamalarıyla ifade edilmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

3. YÖNTEM (METHOD)

3.1. Araştırma Modeli (Research Model)

Nitel araştırmalar, insanların yaşam tarzı ve davranış biçimleri gibi örgütsel ve toplumsal yapıdaki durum ve olguları anlamaya yönelik bilgi üretme süreçlerinden biridir [13]. Yapılan çalışma nitel araştırmalar kapsamında yer alan vaka analiz çalışması örneğidir. Özel durum araştırmaları içerisinde değerlendirilen tek katılımcıdan oluşan bu tür çalışmalar, bir olayın uygun olabilecek herhangi bir yöntemle ayrıntılı bir şekilde incelenmesi olarak ifade edilir [14]. Vaka analiz çalışmalarında öngörülen; durum, kişi ya da olayın geçmişini ve sosyal faktörlerle ilişkisini bir bütün olarak görmeye çalışmaktır [15]. Vaka analiz çalışmalarında; bir olayı, kişiyi ya da durumu tüm yönleriyle, doğal ortamında, karmaşıklığı ve bağlamını da göz önünde bulundurarak anlayabilmek hedeflenir. Vaka analiz çalışmalarında bulunması gerekenler:

- Araştırmanın genel amaçları konusunda net olarak bilgi sahibi olunması,
- Çalışmanın genel stratejisinin ortaya konulması,
- Verilerin nasıl ve nereden toplanılacağı ve
- Verilerin nasıl çözümleneceğinin belirlenmesidir [16].

3.2. Veri Toplama Araçları (Data Collection Tools)

3.2.1. Görüşme (Interview)

Katılımcının sınıf öğretmeni olan araştırmacı veri toplamaya, katılımcının göç sonrası kaynaştırma öğrencisi olarak başladığı normal sınıf eğitimindeki öğretmeni ve özel eğitim sınıfına alındığında eğitim veren özel eğitim öğretmeni ile katılımcının akademik ve sosyal yönden becerileri ve ihtiyaçları, uyum, iletişim ve akran ilişkileri hakkındaki görüşlerini alarak başlamıştır. Katılımcının anneannesi ve babası ile gerçekleştirilen aile ziyaretleri ile ailenin sosyokültürel ve ekonomik koşulları, katılımcıya dair gözlemleri ve belirtmek istedikleri görüşlerinin alınması derinlemesine görüşme yöntemiyle birkaç kez tekrarlanarak sürdürülmüştür.

3.2.2. Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (Individualized Education Plan)

Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitiminde ihtiyaçlara cevap verebilmek için bir yol haritası olarak bireyselleştirilmiş eğitim planları hazırlanmaktadır. Söz konusu programlar özel

gereksinimleri olan öğrencilerin bireysel farklılıklarına göre hazırlanmakta olup eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için öğrencinin güncel performansının, uzun ve kısa vadeli hedeflerinin ve öğrenciye verilecek özel eğitimin türü ve süresinin belirlenmesini hedefleyen programlardır [17]. Bireyselleştirilmiş eğitim programları, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler ile çalışan öğretmenler, çeşitli uzmanlar ve ailenin de yer aldığı bir ekip tarafından hazırlanmaktadır [18].

4. BULGULAR VE TARTIŞMA (FINDINGS AND DISCUSSION)

4.1. Katılımcı (Participant)

Okul öncesi eğitim almamış olan katılımcı F.E., ilkokul birinci sınıf eğitimini Mardin ilinde yer alan bir köy okulunda normal sınıfta almış olup ailenin İstanbul'a göç etmesiyle eğitimine İstanbul'da devam ederek ilkokul ikinci sınıf eğitimine, kaynaştırma öğrencisi olarak devam etmiştir. Ancak ikinci sınıfın birinci dönemi sonunda sınıf öğretmeni ve okul rehberlik servisinin önerisi ile katılımcı ilçe özel eğitim ve rehberlik servisine yönlendirilerek özel eğitim gereksinimi yönünden değerlendirilmiş ve ilgili birimden alınan hafif düzey mental yetersizliğe sahip olduğunu gösteren rapor ile katılımcının eğitimine özel eğitim sınıfında devam etmesine karar verilmiştir. Katılımcı ikinci sınıfın ikinci dönem eğitimine aynı okulun özel eğitim sınıfında devam etmiştir. Çalışmaya başladığı dönemde katılımcı bir sonraki eğitim öğretim yılının birinci döneminde özel eğitim sınıfında eğitim görmektedir.

4.2. Bireyselleştirilmiş Öğretim Planı Öncesi Performans Ölçümü (Performance Measurement Before Individualized Teaching Plan)

Bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlanmadan önce öğrencinin bilişsel ve davranışsal performansı çeşitli testler, doğal gözlemler, anne baba ve uzman görüşleri alınarak ölçülmüştür. Performans ölçüm çalışmalarına başlamak için, araştırmacı, katılımcının öğretmeni olarak katılımcıyla bir süre zaman geçirerek katılımcının güveni kazanıp, kendisini ifade etme konusunda güven iklimi oluşturmaya çalışmış bu amaçla yaklaşık iki haftalık süreyle gerek ders sırasında gerekse ders aralarında, okul içerisinde, okul bahçesinde, okul sonrası sosyalleşme süreçlerine katılmıştır.

4.3. Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi (Education Determination of Needs)

Araştırmacı katılımcının eğitsel ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla matematik, okuma yazma ve hayat bilgisi dersleri için kaba değerlendirme formu hazırlamıştır.

- **Matematik dersi kaba değerlendirme raporuna göre:**
 - Katılımcı varlık grupları arasında az, çok, en az, en çok, büyük, küçük, en büyük, en küçük, uzun, kısa, ince, kalın, içinde, dışında, üzerinde, altında, önde, arkada, en önde, en arkada, alçak, yüksek, yakında, uzakta, bütün gibi kavramları bilmekte yarım ve çeyrek kavramlarını bilmemektedir.
 - 100'e kadar birer, beşer, onar ritmik sayabilmekte fakat ikişer ve üçer ritmik sayamamaktadır.
 - Küme kavramını bilmekte fakat kümeler arasında denklik ve eşitlik kavramlarını bilmemektedir.
 - İki ve üç basamaklı doğal sayıları tanımakta fakat dört basamaklı doğal sayıları tanımamaktadır.
 - Eldeli ve eldesiz toplama işlemi yapabilmekte fakat toplama işlemi ile problem çözememektedir.

- Onluk bozmayı gerektiren ve gerektirmeyen çıkarma işlemi yapabilmekte fakat çıkarma işlemi kullanarak problem çözememektedir.
- Eldeli ve eldesiz çarpma işlemi yapabilmekte fakat çarpma işlemi ile problem çözememektedir.
- Kalanlı ve kalansız bölme işlemi yapabilmekte fakat bölme işlemi ile problem çözememektedir.
- Saat kavramını bilmekte fakat dakika ve saniye kavramlarını ve ağırlık, uzunluk gibi ölçüleri bilmemektedir.
- Kare, dikdörtgen, üçgen ve daire gibi geometrik şekilleri tanımakta fakat özelliklerini bilmemektedir.
- **Hayat bilgisi dersi kaba değerlendirme raporuna göre;**
 - Katılımcı, kendini tanıtır, okulun bölümlerini tanır, okulda çalışanların görevlerini bilir, sınıf kurallarını bilir ve uyar, sınıfını temiz ve düzenli tutar, sınıfta seçim etkinliklerine katılır, okul için gerekli olan eşyalarını temiz kullanır, okulda uyulması gereken kuralları bilir ve uyar, okul yolunda kurallara uyar, başkalarıyla iyi ilişkiler kurmaya özen gösterir, yakın çevresini tanır, yakın çevresini ayırt eder, yön kavramını bilir, ailesini tanıtır ve ailesindeki bireylerin aile içinde yaptığı işleri açıklar, akrabalık terimlerini bilir ve akrabalar arasında iyi ilişkiler kurma yollarını bilir.
 - Yerleşim alanlarıyla ilgili kavramları, adreste belirtilmesi gerekenleri, okulunun adresini, taşıtları sınıflandırılması, kullananları ve kullanıldıkları yerleri, toplu taşıma araçlarını, sağlık kurumlarını, sağlık kurumlarında çalışanları, hasta ziyaretinde uyulması gereken kuralları, sağlıklı olmada temizlik kurallarını, ilkyardım kavramını, ulusal ve dini bayramları ve bayramlarla ilgili olay ve olguları bilmemektedir.
 - Gök cisimlerini tanır ve ayırt eder, yılın bölümlerini bilir, gece ve gündüzü bilir, hava olaylarını tanır, depremle ve yangınla ilgili olguları bilir, çevresindeki hayvanları tanımamaktadır.
 - Doğadaki canlı ve cansız varlıkları, sel ve erezyon kavramlarını, iletişim araçlarını ve iletişim araçlarının sınıflandırılmasını, postaneden mektup, kart gönderilmesini bilmemektedir.
 - İstiklâl Marşı'mızın anlamını, Atatürk'ün yaşamıyla ilgili olay ve olguları, Atatürk'ün öğrenim yaşamını, Atatürk'ün Türk ulusuna yaptığı hizmetleri, Cumhuriyeti ve Cumhuriyet Bayramı'nın anlamını bilmemektedir.
- **Okuma yazma dersi kaba değerlendirme raporuna göre;**
 - Katılımcı sesleri okur ve yazar, hece oluşturur ve okur, farklı heceleri ayırt eder, sözcük okur ve yazar, sözcüğü hecelerine ayırır, cümle okur ve yazar, cümlelerden oluşan metni kavrar, dinleme ve izleme becerisi geliştirmiştir, dört ve daha fazla sözcük kullanarak cümle kurar, okuma becerisi vardır, kendi ve yakın çevresindeki kişilerin adlarını yazar, izlediğini, dinlediğini kısa masal ya da öyküyü kavrar.
 - Katılımcı cümle yazmada kurallara uymamaktadır. Kendini ifade edebilme becerisi geliştirilmiştir. Etkili okuma için gereken kuralları bilmemektedir. İsim, sıfat, zamir ve eylem sözcüklerini, noktalama işaretlerini ve yazım kurallarını bilmemektedir.

4.4. Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (Individualized Education Plan)

Kaba değerlendirme raporundan elde edilen veriler ışığında, katılımcıya, kazandırılması planlanan kazanımlar şunlardır.

- **Matematik dersi eğitim hedefleri;** Yarım ve çeyrek kavramları, 100'e kadar ikişer ve üçer ritmik sayma, kümeler arasında denklik ve eşitlik kavramları, dört basamaklı doğal sayıları tanıma, toplama-çıkarma-çarpma-bölme işlemi ile problem çözme, ağırlık, uzunluk ve zaman ölçüleri, kare, üçgen, dikdörtgen ve dairenin özelliklerini bilme becerilerinin kazandırılması matematik dersi eğitim eğitim hedeflerini oluşturmaktadır.
- **Hayat bilgisi dersi eğitim hedefleri;** Yerleşim alanlarıyla ilgili kavramları bilme, adreste belirtilmesi gerekenler, okulunun adresi, Cumhuriyet Bayramı'nın anlamını ve Cumhuriyet'in anlamı bilme, taşıtları sınıflandırma, kullananları tanıma, toplu taşıma araçlarını ve taşıtların kullanıldığı yerleri bilme, trafik kurallarını ve trafik işaretlerinin anlamlarını bilme, sağlıklı olmada temizlik kuralları ve zararlı alışkanlıkları ve ilkyardım kavramını bilme, evinin adresini, tanımadığı kişilerle iletişimde yapılması gerekenleri, komşular arasında iyi ilişkiler kurma yollarını bilme, İstiklâl Marşı'mızın anlamı, Atatürk'ün yaşamıyla ilgili olay ve olguları, Atatürk'ün öğrenim yaşamını, Atatürk'ün Türk ulusuna yaptığı hizmetleri, doğadaki canlı ve cansız varlıkları, sel ve erezyon ile ilgili olguları, sağlık kurumlarında çalışanları ve hasta ziyaretinde uyulması gereken kuralları, ulusal ve dinî bayramları ve bayramla ilgili olay ve olguları, iletişim araçlarını ve iletişim araçlarının sınıflandırılması, postahanedeki mektup/kart gönderme becerilerinin kazandırılması hayat bilgisi dersi eğitim eğitim hedeflerini oluşturmaktadır.
- **Türkçe dersi eğitim hedefleri;** Ünlü sesleri kavrama, cümle yazmada kurallara uyma, etkili okuma için gereken kuralları bilme, okuduğunu, duygu ve düşüncelerini ifade etme, cümle yapısını oluşturan öğeleri bilme, isim, sıfat, zamir, eylem olan sözcükleri bilme, noktalama işaretlerini bilme ve uygun şekilde kullanma, yazım kurallarına uyma becerilerinin kazandırılması türkçe dersi eğitim eğitim hedeflerini oluşturmaktadır. Eğitim yılının birinci dönemi başında düzenlenen bireyselleştirilmiş eğitim planı çerçevesinde yürütülen çalışmaların etkinliğinin ölçülmesi için birinci dönem sonunda yapılan değerlendirmenin sonucunda katılımcı F.E.'nin derslere göre sergilediği performans aşağıda yer almaktadır.
- **Matematik dersi kazanımları;** Açık anlatım, sözel ipucu, anlatıp gösterip yaptırma, soru cevap, alıştırtma vb. eğitim yöntemleri ile abaküs, ders kitabı, resimli kartlar vb. eğitim öğretim araç gereçleriyle yarım, çeyrek kavramlarını tanıma, 100 içerisinde ikişer, üçer ritmik sayma, küme kavramı ve kümeler arasındaki eşitlik ve denklik kavramlarını, doğal sayı kartları içinden söylenen dört basamaklı doğal sayıyı gösterme, gösterilen dört basamaklı doğal sayının kaç olduğunu söyleme becerilerini geliştirmiştir. İki basamaklı bir doğal sayı ile iki ya da üç basamaklı doğal sayıyı eldesiz-eldeli, sonuç üç basamaklı olacak şekilde toplayıp; iki, üç basamaklı doğal sayılardan iki, üç basamaklı doğal sayıyı onluk bozmadan ve ya onluk bozacak şekilde çıkarma işlemi yaparak; iki basamaklı bir doğal sayı ile bir basamaklı bir doğal sayıyı çarparak sonuç üç basamaklı olacak şekilde; iki basamaklı doğal sayıyı kalanlı-kalansız tek

basamaklı doğal sayıya bölerek sonucu yazma ve söylemeyi gerektiren problem çözme becerisi geliştirmiştir. Sorulan ya da gösterilen resim, kart, şekillerden kare, dikdörtgen, üçgen ve daireyi ayırt etme, kare ve dikdörtgenin kenar özelliklerini bilme, ağırlık ölçüsünün kilogram, uzunluk ölçüsünün metre olduğunu söyleme becerilerini geliştirmiştir.

- **Hayat bilgisi dersi kazanımları;** Yerleşim alanlarıyla ilgili kavramların anlamını, adreste belirtilmesi gerekenleri, okulunun adresini, sağlıklı olmada temizlik kuralları ve zararlı alışkanlıklar, taşıtlar ve sınıflandırılması, taşıtları kullanan kişilere verilen adları, toplu taşıma araçlarını ve kullanıldığı yerler gibi temel kavramları öğrenme becerisi göstermiştir. Sağlık kurumları ve çalışanları ve hasta ziyaretinde uyulması gereken kuralları bilmektedir. Türk ulusunun kültürel değerleri kapsamında Cumhuriyet Bayramı'nın anlamını, İstiklâl Marşı'mızın anlamını, Atatürk'ün yaşamıyla ilgili olay ve olguları, Atatürk'ün Türk ulusuna yaptığı hizmetleri, milli ve dini bayramları ve bayramlarla ilgili olguları bilmektedir. Doğa olayları kapsamında sel, yangın ve erezyonu, canlı ve cansız varlık kavramını ifade edebilmektedir. İletişim araçlarını tanıma, sınıflandırma, postaneden mektup ve kart gönderme gibi becerileri sergileyebilmektedir.
- **Türkçe dersi kazanımları;** Ünlü sesleri tanıma, etkili okuma için gereken kurallara uyma, dinlediği ya da okuduğu metin hakkında sorulan sorulara yanıt verme, cümleyi oluşturan öğeleri özneyüklem seviyesinde bilme becerileri geliştirmiştir. Sorulduğunda, eylem olan sözcükleri çoğu zaman, ad ve sıfat olan sözcükleri ise zaman zaman doğru olarak cevaplamaktadır. Nokta, virgül, soru işareti ve ünlem gibi noktalama işaretlerini bilmekte ve doğru olarak kullanabilmektedir. Kavram bilgisinin zenginleşmesiyle artan kendine güveni daha rahat bir şekilde konuşması ve kendini ifade edebilme becerisi geliştirmesini sağlamıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

Çalışma konusu olan vaka ve ailesi yaşadıkları coğrafyadan oldukça farklı bir sosyo-kültürel yapıya sahip kozmopolit bir şehre göç etmişlerdir. Yeni yaşam alanlarında karşılaştıkları farklılıklardan en önemlisi daha önce yaşadıkları toplumda konuşulan hakim dilin Kürtçe olup göçten sonra yaşadıkları toplumda konuşulan hakim dilin Türkçe olmasıdır. Kaynaştırma eğitimlerinin sağlıklı ve amacına uygun bir şekilde yürütülmesi birtakım düzenlemelerin yapılması ve gerekliliklerin karşılanmasıyla mümkün olabilmektedir [19]. Bu bakımdan, katılımcının eğitsel ihtiyaçlarının belirlenmesinde öncelikle mensubu olduğu ailenin sosyokültürel ve ekonomik koşulları göz önünde bulundurulmuş ve yaşanan uyum problemi bu çerçevede ele alınmıştır. Katılımcının kendini ifade etmekte yaşadığı güçlüğü tek nedeni özel gereksinimli bir birey olması olmayıp, bir ölçüde de yaşamaya başladığı yeni çevreye uyum probleminden kaynaklanmaktadır. Özel eğitime gereksinim duyan bireylerde başarı; okul, öğretmen, okul yönetimi, fiziksel yapı, özel gereksinimi olan ve olmayan çocuklar ile bu çocukların aileleri olmak üzere birçok faktörün dikkate alınmasını gerektirmektedir [20]. Bir eğitim programının planlaması, uygulaması, öğrencinin gelişim ve başarısının sağlanması gibi görevleri olan öğretmenlerin, bu görevi yerine getirirken öğrenciye yönelik olumlu tutumlara sahip olması gerekmektedir [21]. Öğrencinin öncelikle bir birey olarak kabul edilmesi, kendisini ifade etmesi için fırsat verilmesi, ilerlemesine olanak sağlayacak ve destekleyecek ortamlar

yaratılması gerekmektedir. Sınıf içerisinde her bir öğrencinin değerli olduğu duygusu tüm öğrenciler tarafından hissedilebilmelidir. Ayrıca öğretmen sınıftaki tüm öğrenciler kendi davranışları ile model olmalı ve bireyler arasındaki farklılıklara saygı gösterilmesini sağlamalıdır [22]. Yapılan çalışmada, katılımcının göç sonrası önce normal sınıfta kaynaştırma öğrencisi olarak kabul edilmesi daha sonra özel eğitim sınıfına yönlendirilmesi sürecinde, kendisini ifade etmekte ve yeni çevreye uyum sağlamakta yaşadığı güçlükler ve gereksinimlerin maalesef yeterince irdelenmemiş ve göz önünde bulundurulmadığı görülmüştür. Araştırmacının katılımcıyla çalışmaya başladığında, katılımcının ifade ettiği anlatımlar bunu desteklemektedir.

Ailelerin zihinsel engelli çocuklarının eğitimindeki rolleri kuşkusuz çok önemlidir. Ancak söz konusu vakada ailenin, çocuklarının bazı becerilerini nasıl geliştirebileceklerine dair bilgilerinin olmadığı, bazı davranışlarını nasıl kontrol edebileceklerini bilmediklerini, çocuğun yararlanabileceği çeşitli kuruluşlar hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Araştırmacının aile bireyleriyle yaptığı çeşitli görüşmeler sonucunda öz annesi, öz kardeşleri, üvey annesi ve üvey kardeşleriyle birlikte oldukça kalabalık bir ailede yaşamakta olduğu ve katılımcının eğitsel ve sosyal ihtiyaçlarının zaman zaman yeterince karşılanmamış olduğu düşünülmüştür. Dolayısıyla özel eğitim hizmetlerinde görev alan eğitimciler kimi zaman diğer meslektaşlarından daha özverili davranarak sınıf ya da okul eğitimi dışında da aile ile iletişim halinde olup gerekiyorsa aileyi doğru bilgi ve hizmet alabilmesi için ilgili birimlere yönlendirebilmelidir. Katılımcının kaynaştırma öğrencisi olarak başarısı göstermesinde okul ve sınıf içerisindeki uyum ve toplumsal kabul de önemli bir unsurdur. Bu bağlamda okul idaresi, okuldaki personel, sınıf öğretmeni, öğrencinin sınıf arkadaşları ve ailenin bilgilendirilmesi ve gerekiyorsa özverili bir şekilde destekte bulunulması da önemlidir. Ayrıca özel gereksinimli bireylerle çalışan öğretmenin öğrenme ortamında sergilediği kabul edici ve destekleyici tavır, öğrencinin güven duygusu geliştirmesi ve bunun sonucunda öğrenme isteğinin ortaya çıkmasını sağlayacaktır [23]. Bu faktörleri göz önünde bulunduran araştırmacı katılımcının sosyal ve akademik düzeyinin belirlendiği performans alma işlemini dönemin hemen başında ve tek seferde yapmanın doğru olamayacağını düşünerek katılımcıyla arasındaki iletişim ve güvenin güçlenmesine yönelik eylem ve davranışlar sergilemiştir.

Katılımcının öğrenme kapasitesi ve hızının doğru tespit edilmiş olması, öğrenme özelliklerine uygun eğitsel ve sosyal ortamlar oluşturulması; uyum, kendine güven, cesaret, sorumluluk gibi sosyal değerler kazanmasını da sağlamıştır. Katılımcının öğrenmeye yönelik önceki deneyimlerinden kaynaklanan olumsuz tavrının değiştirilmesi de elde edilen kazanımlarda önemli bir faktördür. Araştırmacının verimli bir eğitim ortamı oluşturmasında; model olma, problem çözme, soru-cevap, gösterip-anlatıp-yaptırma, grup çalışması gibi öğretim yöntemleri ile gülümseme, ilgi gösterme, alkışlattırma gibi uygun pekiçtirenler kullanması da büyük katkılar sağlamıştır. Eğitim yılının birinci dönemi başında yapılan değerlendirme ile eğitim ihtiyaçları belirlenen katılımcıyla dönem sonunda yapılan performans ölçümünde katılımcının hedeflenen öğrenme hedeflerinin büyük bir bölümüne ulaştığı görülmüştür. Okul rehberlik servisi ve araştırmacının önerisiyle ilçe rehberlik hizmetleri birimine yönlendirilen katılımcının eğitimine normal sınıfta kaynaştırma öğrencisi olarak devam etmesine karar verilmiştir. Öğrenci özel eğitim sınıfı öğrencisi olarak başladığı eğitim yılına, eğitim yılının ikinci yarısı itibarıyla normal sınıfta kaynaştırma öğrencisi olarak başarılı bir şekilde devam etmektedir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- [1] World Health Organization, (2011.) World Report on Disability. http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/accessible_en
- [2] T.C. Resmi Gazete, (2005). Engelliler Hakkında Kanun. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050707-2.html>.
- [3] Karasu, T., (2013). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Sürecinde Engelliler. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi.
- [4] Metin, N. ve Işıtan, S., (2011). Zihinsel Engelli Çocuklar ve Eğitimleri. N. Baykoç (Ed.), (ss:159-182). Ankara: Erdem Matbaası.
- [5] Türkiye İstatistik Kurumu, (2002). Engelli İstatistikleri. (2002). http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1017.
- [6] Salderay, B., (2010). Engelli Bireylerin Yapmış Olduğu Görsel Sanatlar Çalışmalarının Engelli Birey Aileleri ve Engelli Bireylerle Çalışan Eğitimciler Tarafından Değerlendirilmesi. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1):219-229.
- [7] Özgür, İ., (2013). Engelli Çocuklar ve Eğitimi: Özel Eğitim (4. Baskı). Adana: Karahan Kitabevi.
- [8] Alkan, C., (1991). Özel Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara Üni. Eğitim Bilimleri Yayınları. Ankara.
- [9] Eripek, S., (2005). Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Özel Eğitim. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, (1411).
- [10] Özak, H., Vural, M. ve Avcıoğlu, H., (2008). Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlerinin Gönderme Tanılama Yerleştirme İzleme ve Değerlendirmeye İlişkin Görüş ve Önerileri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.
- [11] Amerikan Psikiyatri Birliği, (2013). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı [Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders]. (Çev. Ertuğrul Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- [12] Kırcaali-İftar, G. (1998). Kaynaştırma ve Destek Özel Eğitim Hizmetleri, Özel Eğitim. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- [13] Strauss, A. and Corbin, J., (1990). Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques. New Delhi: SAGE Publications.
- [14] Erkuş, A., (2017). Bilimsel araştırma süreci. 5. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- [15] Yüksel, A., Mil, B. ve Bilim, Y., (2007). Nitel Araştırma: Neden, Nasıl, Niçin?. Ankara: Detay Yayıncılık.
- [16] Punch, K.F., (2005). Introduction to Social Research: Quantitative Approaches. London: Sage.
- [17] Fiscus, D.E. and Mandell, J.C., (2002). Development of Individualized Training Programs. (G. Akçamete, H.G. Şenel ve E. Tekin, Çev.). Ankara: Anı.
- [18] Martin, J.E., Van Dycke, J.L., Christensen, W.R., Greene, B.A., Gardner, J.E., and Lovett, D.L., (2006). Increasing Student Participation in IEP Meetings: Establishing the Self-directed IEP as an Evidenced-based Practice. Exceptional Children, 72(3):299-316.
- [19] Kargın, T., (2004). Kaynaştırma: Tanımı, gelişimi ve ilkeleri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5(2):1-13.
- [20] Batu, S., (1998). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- [21] Chubon, R., (1982). An Analysis of Research Dealing with the Attitudes of Professional Toward Dissability. Journal of Rehabilitation, January, February, March, 25-29.

-
- [22] Horne, M.D., (1985). Attitudes toward Handicapped Students: Professional, Peer and Parent Reactions. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- [23] Brophy, E.J., Good, L.T., and Nedler, E.S., (1979). Teacher in the Preschool. New York: Harper and Row Publishers Inc.